

DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE SAMARBEJDSOMRÅDE (EØS), SCHWEIZ OG NORDEN

Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) blev etableret i 1994 med henblik på at udvide EU's bestemmelser for det indre marked til at omfatte landene i Det Europæiske Frihandelsområde (EFTA). Liechtenstein, Island og Norge er parter i EØS-aftalen. Schweiz er medlem af EFTA, men er ikke part i EØS-aftalen. EU og EØS-partnere (Norge og Island) er desuden forbundet gennem forskellige politikker og fora for Norden, som fokuserer på Europas nordligste områder, der er i hastig udvikling, og på den arktiske region som helhed.

RETSGRUNDLAG

For EØS: artikel 217 i traktaten om den Europæiske Unions funktionsmåde (associeringsaftaler).

For Schweiz: forsikringsaftale af 1989, bilaterale aftaler I af 1999, bilaterale aftaler II af 2004.

EØS

A. Formål

Formålet med Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) er at udvide EU's indre marked til at omfatte landene i Det Europæiske Frihandelsområde (EFTA). Disse lande ønsker enten ikke at blive medlem af EU, eller de er endnu ikke blevet det. EU-lovgivningen om det indre marked bliver en del af EØS-landenes lovgivning, når de accepterer at indarbejde den. Herefter overvåges gennemførelsen og håndhævelsen af særlige EFTA-organer og et blandet parlamentarisk udvalg.

B. Baggrund

I 1992 indgik EFTA's dengang syv medlemmer en aftale, der gjorde det muligt for dem at deltage i det ambitiøse projekt om EF's indre marked, som blev lanceret i 1985 og fuldstændiggjort i slutningen af 1992. Aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) blev undertegnet den 2. maj 1992 og trådte i kraft den 1. januar 1994. Antallet af medlemmer i EFTA/EØS blev dog snart reduceret. Schweiz valgte ikke at ratificere aftalen som følge af en folkeafstemning om emnet, og Østrig, Finland og Sverige tiltrådte Den Europæiske Union i 1995. Kun Island, Norge og Liechtenstein forblev i EØS. De ti nye medlemsstater, som tiltrådte EU den 1. maj 2004, blev automatisk en del af EØS, og det samme var tilfældet med Bulgarien og Rumænien, da de tiltrådte Unionen i 2007, og Kroatien, da det tiltrådte i 2013.

I juni 2009 ansøgte Island også om EU-medlemskab i et forsøg på at komme ud af den globale finansielle krise i 2008. Rådet godkendte Islands ansøgning om medlemskab den 17. juni 2010, og forhandlingerne blev indledt i juni 2011. Imidlertid standsede den nye centrum-højre-koalition mellem Uafhængighedspartiet og Fremskridtspartiet, der kom til magten efter parlamentsvalget i april 2013, forhandlingerne, umiddelbart efter at den var tiltrådt i maj

2013. Senere, i marts 2015, henstillede koalitionsregeringen i en skrivelse til Rådet for Den Europæiske Union, at »Island bør ikke betragtes som kandidat til EU-medlemskab«. Selv om regeringen ikke officielt trak ansøgningen tilbage, tog EU-formandskabet skrivelsen til efterretning, og der er foretaget visse praktiske justeringer i både Rådet og Kommissionen. I overensstemmelse hermed betragter EU ikke på nuværende tidspunkt Island som kandidatland.

C. Anvendelsesområdet for EØS

EØS er mere vidtrækkende end de traditionelle frihandelsaftaler, idet EFTA-landene også drager fordel af rettigheder og forpligtelser vedrørende EU's indre marked (med undtagelse af Schweiz). EØS omfatter det indre markeds fire friheder (fri bevægelighed for varer, personer, tjenesteydelser og kapital) og relaterede politikker (konkurrence, transport, energi og økonomisk og monetært samarbejde). Aftalen omfatter horisontale politikker, der udelukkende vedrører de fire friheder, nemlig: socialpolitik (herunder sundhed og sikkerhed på arbejdspladsen, arbejdsret og ligebehandling af mænd og kvinder), politikker om forbrugerbeskyttelse, miljø, statistikker og selskabsret samt en række ledsagepolitikker, bl.a. vedrørende forskning og teknologisk udvikling, som ikke er baseret på EU-retten eller juridisk bindende retsakter, men implementeres gennem samarbejdsaktiviteter.

D. EØS' begrænsninger

EØS-aftalen fastsætter ikke bindende bestemmelser for alle det indre markeds sektorer eller andre af EU-traktatens politikområder. De bindende bestemmelser omfatter navnlig ikke følgende områder:

- den fælles landbrugspolitik og den fælles fiskeripolitik (selv om aftalen indeholder bestemmelser om handel med landbrugs- og fiskeriprodukter)
- toldunionen
- den fælles handelspolitik
- den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik
- retlige og indre anliggender (selv om EFTA-landene alle er en del af Schengenområdet) eller
- Den Økonomiske og Monetære Union (ØMU).

E. EØS' institutioner og mekanismer

1. Indarbejdning af EU-lovgivningen

Nye tekster om EU's indre marked undersøges af Det Blandede EØS-Udvalg, der er sammensat af repræsentanter for EU og de tre EFTA/EØS-stater. Udvalget beslutter på et månedligt møde, hvilken lovgivning — og mere generelt hvilke EU-retsakter (aktioner, programmer osv.) — der skal indarbejdes i EØS. Lovgivningen indarbejdes formelt ved at føje de relevante retsakter til fortegnelserne over protokoller og bilag til EØS-aftalen. Flere tusinde retsakter er blevet indarbejdet i EØS-aftalen på denne måde. Et EØS-Råd sammensat af repræsentanter fra Rådet for Den Europæiske Union og EFTA/EØS-landenes udenrigsministre mødes mindst to gange om året for at udarbejde politiske retningslinjer for Det Blandede Udvalg.

2. Gennemførelse

Når en EU-retsakt er indarbejdet i EØS-aftalen, skal den omsættes i EFTA-landenes nationale lovgivning (hvis dette er nødvendigt ifølge den nationale lovgivning). Dette kan blot kræve en regeringsbeslutning, eller det kan kræve godkendelse i det nationale parlament. Gennemførelsen i national lovgivning er en formel opgave, og retsakterne må kun tilpasses teknisk på dette

tidspunkt. Der er bestemmelser, som fastsætter, at EFTA-landene bør inddrages i udarbejdelsen af EU-retsakter.

3. Overvågning

Siden lovgivningen om det indre marked blev udvidet til EFTA/EØS-landene, er gennemførelsen og anvendelsen af den blevet overvåget af EFTA-Tilsynsmyndigheden og EFTA-Domstolen. EFTA-Tilsynsmyndigheden fører en resultattavle for det indre marked, der følger gennemførelsen af lovgivningen i EØS-landene.

4. Parlamenternes rolle

Både Europa-Parlamentet og EFTA/EØS-landenes nationale parlamenter inddrages i vidt omfang i kontrollen med EØS-aftalen. Artikel 95 i aftalen indfører Det Blandede EØS-Parlamentarikerudvalg, der mødes to gange årligt. Europa-Parlamentet og EØS-landenes nationale parlamenter afholder udvalgets møder på skift. Formandskabet veksler årligt mellem et medlem af Europa-Parlamentet og en parlamentariker fra et EØS-land. Hver delegation består af 12 medlemmer. Medlemmer af den schweiziske Forbundsforsamling deltager i møderne som observatører. Al EU-lovgivning, som vedrører EØS, overvåges af Det Blandede EØS-Parlamentarikerudvalg, hvis medlemmer har ret til at stille mundtlige og skriftlige forespørgsler til repræsentanterne for EØS-Rådet og Det Blandede EØS-Udvalg og til at give udtryk for deres synspunkter i betænkninger og beslutninger. Samme procedure gælder for kontrol med gennemførelse af lovgivning.

SCHWEIZ

Som EFTA-medlem deltog Schweiz i forhandlingerne om EØS-aftalen og undertegnede aftalen den 2. maj 1992. Umiddelbart derefter indgav den schweiziske regering en ansøgning om tiltrædelse af EU den 22. maj 1992. Efter en folkeafstemning, som blev afholdt den 6. december 1992, og hvor der blev stemt imod deltagelse i EØS, indstillede Det Schweiziske Forbundsråd bestræbelserne på at gøre landet til medlem af EU og EØS. Siden da har Schweiz haft observatørstatus i EØS og udviklet sine forbindelser med EU gennem bilaterale aftaler med henblik på at sikre landets økonomiske integration med EU. De bilaterale forbindelser er blevet alvorligt belastet efter anti-immigrationsinitiativet i februar 2014, der stiller spørgsmålstejn ved principperne om fri bevægelighed og det indre marked, som understøtter disse forbindelser.

EU og Schweiz har indgået over 120 bilaterale aftaler, herunder en frihandelsaftale i 1972 og to store serier af sektorale bilaterale aftaler, som bragte en stor del af den schweiziske lovgivning i overensstemmelse med EU-lovgivningen på undertegningstidspunktet. Det første sæt sektoraftaler (kendt som bilaterale aftaler I) blev undertegnet i 1999 og trådte i kraft i 2002. Det består af syv aftaler, der omfatter spørgsmål vedrørende fri bevægelighed og gensidig åbning af markederne^[1]. Endnu et sæt sektoraftaler (kendt som bilaterale aftaler II) blev undertegnet i 2004 og trådte i kraft i 2005. De handler primært om at styrke økonomisk samarbejde og udvide samarbejdet om asyl og fri rejse inden for Schengenområdet's grænser^[2].

Selv om aftalerne forstærkede de økonomiske forbindelser, skabte de også et komplekst og sommetider usammenhængende net af forpligtelser, som ikke er lette at fastholde. I modsætning til EØS-aftalen er karakteren af de bilaterale aftaler med Schweiz statisk, idet der ikke findes

---

[1]De syv aftaler drejer sig om personers frie bevægelighed, lufttransport, landtransport, handel med landbrugsprodukter, tekniske handelshindringer, offentlige udbud og forskningssamarbejde.

[2]Disse aftaler vedrører Schweiz' deltagelse i Schengen- og Dublinsamarbejdet, aftaler om beskatning af indtægter fra opsparing, forarbejdede landbrugsprodukter, statistikker og bekæmpelse af svig, deltagelse i EU's MEDIA-program og Det Europæiske Miljøagentur samt schweiziske bidrag til økonomisk og social samhørighed i de nye EU-medlemsstater.

nogen ordentlig mekanisme til at tilpasse aftalerne til EU-lovgivningens udvikling, ligesom der heller ikke findes overvågningsmekanismer eller effektive tvistbilæggelsesmekanismer. Med henblik på at løse disse problemer blev der den 22. maj 2014 indledt forhandlinger mellem EU og Schweiz om en institutionel rammeaftale. Forhandlingerne sigter mod at løse de problemer, der hidrører fra den stadige udvikling af EU-retten om det indre marked, og mod at få indført en tvistbilæggelsesmekanisme i det nuværende net af bilaterale aftaler. Forhandlingerne om den institutionelle rammeaftale er afgørende, fordi EU-Rådet er fast besluttet på ikke at give Schweiz nogen yderligere adgang til det indre marked (f.eks. hvad angår elektricitet) uden denne rammeaftale. Schweiz står imod EU's pres om rammeaftalen på grund af suverænitets spørgsmål. Alligevel fortsætter forhandlingerne om rammeaftalen, dog med en vis træghed.

De bilaterale forbindelser er blevet alvorligt belastet efter anti-immigrationsinitiativet i februar 2014, som opfordrede til at ændre forfatningen med henblik på at indføre årlige kvoter på immigration fra EU og give schweiziske statsborgere fortrinsret på arbejdsmarkedet. Gennemførelsen af immigrationslofter vil ikke kun være uforenelig med aftalen om personers frie bevægelighed, men vil også bringe hele landets serie af bilaterale aftaler i fare, og de er af afgørende betydning for et velfungerende indre marked. Forbundsrådet har siden da haft svært ved at løsne op for det politiske og retlige dødvande, der er skabt med afstemningen i februar 2014. EU afviste blankt en genforhandling af aftalen om personers frie bevægelighed med henblik på at indføre kvoter og en national præferenceordning. Der er fortsat konsultationer mellem Kommissionen og de schweiziske myndigheder med henblik på at løse problemet. Schweiziske politikere har for nyligt fokuseret på et forslag, der har fået betegnelsen »national præference light«, der indeholder en blødere gennemførelse af afstemningen i februar 2014 ved at give prioritet til personer, der er bosiddende i Schweiz, i forbindelse med rekruttering inden for sektorer med en arbejdsløshedsprocent, der ligger over gennemsnittet. EU betragtede ændringer i udlændingeloven, som blev vedtaget af det schweiziske parlament den 16. december 2016, som et skridt i den rigtige retning, eftersom denne lov nu kunne gennemføres på en måde, som ikke vil begrænse unionsborgernes rettigheder i henhold til den frie bevægelighed for personer. Imidlertid var nogle af aspekterne omkring gennemførelsen ikke fastsat i den vedtagne lov, og specifikke spørgsmål fra EU om denne lov vil først blive behandlet i gennemførelsesbestemmelsen.

POLITIKKER FOR NORDEN

EU har været aktivt involveret i en række politikker og fora med fokus på Europas nordligste områder, som er i hastig udvikling, og hele den arktiske region. Det har især bidraget til følgende:

- Den »nordlige dimension«, der siden 2007 har fungeret som en fælles politik for EU, Rusland, Norge og Island. Denne politik supplerer dialogen mellem EU og Rusland og har resulteret i effektive sektorpartnerskaber om samarbejde i Østersø- og Barentsregionen. Den nordlige dimension omfatter et parlamentarisk organ — Den Nordlige Dimensions Parlamentariske Forum — som Europa-Parlamentet har været med til at stifte.
- Østersørådet, som EU og kyststaterne oprettede i 1992 efter opløsningen af USSR. Alle Østersørådets medlemsstater deltager i Den Parlamentariske Østersøkonference (BSPC), som Europa-Parlamentet også er medlem af.
- Samarbejdet i Barentsregionen omfatter de nordlige regioner af Finland, Norge og Sverige og regionerne i den nordvestlige del af Rusland. Det gennemføres gennem det regionale Barentsregionalråd, det mellemstatslige Euro-arktiske Barentsråd (som EU er medlem af) og en parlamentarisk konference (som Europa-Parlamentet er medlem af).
- Anliggender i de arktiske polarområder. EU's politik for Arktis er baseret på meddelelser fra Kommissionen/Tjenesten for EU's optræden Udadtil (fra 2008, 2012 og 2016), Rådets

konklusioner (fra 2009, 2014 og 2016) samt Europa-Parlamentets beslutninger (2011 og 2014). Europa-Parlamentet vedtog den 16. marts 2017 en ny beslutning med titlen »En integreret EU-politik for Arktis«. Det Arktiske Råd gav i 2013 EU ret til at deltage i sine møder. Det har dog stadig ikke truffet afgørelse om dets anmodning fra 2008 om at give Parlamentet formel observatørstatus. Europa-Parlamentet er stiftende medlem af parlamentarikerkonferencen for den arktiske region.

- Europa-Parlamentet indbydes regelmæssigt til de årlige sessioner i Nordisk Råd. Endvidere mødes delegationer fra Europa-Parlamentet og Vestnordisk Råd (bestående af parlamentarikere fra Færøerne, Grønland og Island) en gang om året.

[Krzysztof Bartczak / Fernando Garcés de los Fayos](#)
09/2017